

SVETISLAV BASARA

Looney Tunes

Prvi deo

Copyright © Svetislav Basara, 1997
Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

Vidi

1

Iako sam živ, ležim na groblju. Po meni pada sneg. Jednom davno, kada sam prvi put stajao na istom mestu, predeo na kojeg je pucao pogled sa uzvišice bio je mnogo uverljiviji; kao i mnoge druge stvari, uostalom. Sada, posle toliko godina, reka, golo drveće na njenim obalama; rite nekadašnjih poljana i pašnjaka, sve to izgleda kao diletantski akvarel ili, pre, kao neuki pejzaži slikani na pročeljima boljih kuća rukom molera koji je imao umetničke ambicije. Kasnije, kako istorija bude odmicala, saznaću da je moler odavno umro, ali da se poneka njegova rukotvorina još ovde-onda može pronaći, na zidu neke od kuća čiji su žitelji rasuti po belom svetu ili po groblju na kojem živ ležim. Ali tada to još uvek nisam znao. Pravo sa autobuske stanice (koju nisam prepoznao jer je bila sagrađena nedavno i na sasvim suprotnom mestu od stare) zaputio sam se na groblje i tek se tamo, među krstovima i petokrakama urezanim u mramor, zapitao: zašto? Niko od mojih srodnika i prijatelja nije ležao u toj ilovači. Sve i da je ležao, to ne bi bio razlog. Pokojnici koje volim počivaju u virtualnim mauzolejima mojih uspomena. Zar da me mramorne ploče i humke obrasle travom podsećaju

na to da više nisu među živima? Zašto sam onda pravo sa stanice došao na varoško groblje? Zašto sam legao na sred grobljanske staze?

Zapalio sam cigaretu i tako, nehotice, dobio odgovor. Tu, pored spomenika, nekog zaboravljenog čoveka (vetar i kiše su učinile svoje izbrisavši jedva čitka slova imena i prezimena) zapalio sam svoju prvu cigaretu. Bilo je to pre više od trideset godina. Ako me sećanje ne vara, na zimskom raspustu. Sa dvojicom drugova došao sam na groblje da bismo daleko od očiju odraslih popušili nekoliko cigareta marke *Jahorina*. Pamtim, kao da sam je juče kupio (strepeći da me trafikantkinja ne upita za koga ih kupujem) tu paklicu od grube, žute hartije, bez celofanskog omota, na kojoj su (isto tako očajnom štampom) bila predstavljena tri bora, a ispod, u duhu onog vremena, sa jedne strane: **ЈАХОРИНА**, sa druge isto to samo latinicom: JAHORINA; onda, sasvim sitnim slovima: *Fabrika duvana...* i ime nekog mesta u Bosni, koje sam zaboravio, koje, uostalom, teško još i da postoji, bar ne pod tim imenom. Bar ne sa fabrikom duvana na periferiji. Ali ta paklica (loših) cigareta, taj, na trenutak, ostvareni san nekog zaboravljenog tehnologa, kao oni Borhesovi predmeti, nekako se iskobeljala iz sfera imaginarnog, našla svoje mesto na polici varoške trafike, sa takvom silinom se urezala u moje pamćenje i ponovo nestala u ambisu fantazija, da sam se mnogo puta, pre nego što bih utonuo u san, pitao: otkuda da se tako često, sa toliko sete, prisećam tako nevažnog događaja, dok su čitave godine mog života prekrivene potpunim zaboravom. Ali mi smo skloni da stvari posmatramo kroz sočiva čija dioptrija višestruko uvećava ono čemu pridajemo značaj, dok ono zbilja važno gotovo uvek promakne nezapazeno. Tokom vremena, u tim minutima pred spavanje, izgradio sam sasvim solidnu hermeneutiku zasnovanu na teoriji sitnih događaja, toliko solidnu da mi je pošlo za rukom

da se ne ubijem i, poštavajući se njome, dočepam godina u kojima je samoubistvo postalo bespredmetno.

Ali ovo nije, kako bi se iz naslova poglavlja dalo naslutiti, povest o mrtvima. Ovo je priča o vremenu. Ma koliko se trudio ne mogu o tome govoriti drugačije doli iz ptičje perspektive na koju me primorava uzvišica od nekih tridesetak godina naslaganih u obliku mogile, što mi otežava položaj. Kao što rekoh: sve o čemu govorim vidim sa visoka, ali toga na čemu stojim nema, otišlo je u nepovrat. Odavde, sa ničije zemlje vremena, projekcije i dimenzije se mešaju, pretapaju. Zdrav razum se nameće i pokušavajući da zaštiti svoju suverenost, unosi konfuziju koju – ako se oslonimo samo na njega – predstavlja kao savršeni poredak u kome (prividno) nema mesta za lamente nad paklicama izumrlih vrsta cigareta; u kome su reči osuđene na samice samo jednog značenja. Nije to moj svet; oboma nam je to bilo jasno od detinjstva. Sklopili smo, istina, neku vrstu prećutnog dogovora čije smo klauzule uglavnom korektno ispunjavali: on mi se nije previše nametao, ja pak nisam pokušavao da se oglušim o neke stvari preko kojih mi ne bi mogao preći (niti sam za njih, ruku na srce, ni bio sposoban, ali koje su me uvek mamile) kao, na primer, hodanje po vodi, kršenje zakona fizike ili odlazak u manastir. Sve je, dakle, jasno: ja nisam odavde! Tu sam rođen, ali nisam odavde! Nema više mladalačkog prkosa u tim rečima (zrelo je doba) ali ne mogu se više ugurati u široku maticu kolokvijalnog vremena. Osećam se potpuno isto, na istom mestu, kao pre trideset godina kada sam zapalio prvu cigaretu, ali ne – kako bi bilo za očekivati – podmlađen, već uronjen u mešavinu zbunjenosti i melanholije, osećajući isto ono što sam tada osetio, a što ću, mnogo kasnije, naći formulisano do perfekcije u knjizi Žana Bodrijara: „Postoji jedna stvar koju samo dete zna: da detinjstvo ne postoji.“

Nema detinjstva. To je bar jasno. Sve je falsifikovano. Izmišljeno zato da bismo se, kada za to kućne čas, ponašali kao odrasli, tražeći, na najluđim mestima i u najbesmislenijim stvarima, ono što smo imali i olako ga izgubili. Ne znam šta je to. Još uvek ne. Možda nikada neću saznati. Ali tražiću ga, gde bi drugde, u lavirintima i bifurkacijama vremena, ne onog sklepanog u astronomskim laboratorijama, koje nas nagoni da počinimo tolike omaške, da povredimo toliko bića i da uništimo toliko lepih stvari, već u onom vremenu paralelnom sa zvaničnim, koje protiče neopaženo, a bez kojeg ne bi bilo ničega.

Još uvek sam na groblju. Ali sada stojim leđima okrenut putu i stadionu sagrađenom na mestu nekadašnje šume jela i borova, tako da slučajni prolaznik, ako takvi još postoje, može videti moju figuru u crnoj zimskoj jakni i, eventualno, dim od cigarete. Sve da je neko i prošao, ne verujem da bi obratio pažnju na moju spodobu iako je situacija bila donekle čudna (bar iz perspektive hotelske sobe u kojoj kucam ove redove na laptopu). Moglo bi se postaviti pitanje: šta jedan čovek radi na groblju, u zimskom predvečerju, ako nije mrtav ili ako ne namerava nekog da sahrani? Ni sam ne bih na njega mogao odgovoriti. U tom trenutku ne bih mogao odgovoriti ni na najjednostavnije pitanje. Bio sam potpuno zbunjen saznanjem da je Providenje dopustilo da prođe polovina mog života da bi mi skrenulo pažnju na jednu epifaniju, sada simbolizovanu sećanjem na tričavu paklicu cigareta, koju sam propustio da primetim u dečjoj neobaveštenosti. U svakom slučaju, Promisao je znala šta radi. Skrenula je tok mog života u pravcu kojim se, da je bilo do mene, nikada ne bih usudio zaputiti, a onda me posle trideset i više godina vratila na isto mesto da mi na neki način pokaže da drugačije nije bilo moguće, da ništa ne bih shvatio da je bila eksplicitnija, da ni sada, sa izvesnim kapitalom iskustva i erudicije, ništa ne

razumem, da ništa ne mogu razumeti i da je konačno došao čas da se okanem pokušaja da proniknem u ustrojstvo sveta jer to ljudima nije ni dato, već da se pozabavim svojim ličnim vremenom i sobom. Čarolija je, potom, nestala. Svejedno! Znao sam šta mi je raditi. Prisećanje nije ni od kakve koristi. Potpuno je subjektivno. Kako odmiče niz prošlost, postaje sve nepouzdanije. I zato ću početi obrnutim redosledom. Staviću se u položaj onog mene iz doba kada sam imao dvanaest godina. Prepustiću dečjoj nevinosti da, kako zna i ume, istraži budućnost koja je sada već prošla.

Utom je počelo da se smrkava. Podigao sam kragnu na jakni, zapalio cigaretu i krenuo u grad. Svetiljke su se već palile. Preko reke, u Bosni, gorele su kuće i džamije. „To je, znači ta istorija!“, pomislih. „Iz *ovoga* će, dakle, za dvadeset, ili pedeset godina iskrsnuti junaci i pobednici; velike, dosadne, bezvredne priče koje će proglasiti za svetinje.“ Najednom, iz nekog izmašanog kraljevstva sa dalekog severa Nabokovljevih romana dunu ledeni vetar; oblaci za tili čas prekriše nebo i ubrzo poče da pada krupan sneg. Pogledah u pravcu svog pravog zavičaja, ka Hiperboreji. Mećava je brzo prekrila zemlju belim pokrivačem. Kada sam se osvrnuo, video sam da tragovi mojih stopa počinju tek dvestotinak metara iza groblja, na goljoj ledini, pa je izgledalo kao da sam došao niotkuda, kao da sam pao s neba i onda polako krenuo napred.